

70-GODIŠNJICA RODJENJA:

JUBILEJ HRVATSKOG POVJESNOG I KULTURNOG RADNIKA EMILIJAS PL. LASZOWSKOGA

PRIJE 38 GODINA OSNOVAO I DRUŠTVO ZA SPASAVANJE
PRELAZ IZ MEDICINSKOG NA PRAVNI FAKULTET. – NJEGOV
ŽIVOTNI POZIV OSTALA JE HRVATSKA POVIJEST. – AKTIVNOST
RAVNATELJA DRŽ. ARHIVA

G. EMILIJAS PL. LASZOWSKI
RAVNATELJ DRŽ. ARHIVA

PRVI POVJESNI RADOVI

Emilije pl. Laszowski rodio se u Brlogu na Kupi 1. travnja 1868. podno nekadašnjeg starog grada hrvatskih velikaša Brlog-grad od oca Stigmunda i majke Sidonije pl. Šufflay.

Pučku školu svršio je Emilije kao privatist s odličnim uspjehom a gimnaziju u Karlovcu i Zagrebu također kao privatist. Godine 1887. upisao se na medicinski fakultet sveučilišta u Grazu no brzo je uvidio da medicina nije njegov životni poziv.

Kad se vratio kući iz Graza neko je vrijeme svojoj majci pomagao u gospodarstvu i za to se vrijeme počeo intenzivno baviti i poviješću za kojom je znanošću

već odavna osjetio ljubav a koja se pojačala otkako je smio u velikoj i lijepoj knjižnici profesora Marna uzeti knjigu koju je htio.

Najprije je htio obraditi povijest svojeg rodnog grada Brloga na Kupi. Nakon duljeg studija izdao je svoje prvo povijesno djelo 10. veljače godine 1889.

Prva njegova služba koju je imao bila je u arhivu gdje je namješten banovom odlukom godine 1891. Mladi je Emilije imao dosta posla jer se u arhivu tada nalazio poznati Ilirac i prijatelj našeg velikog ilirskog muzičara Vatroslava Lisinskoga Ognjeslav pl. Štriga, kojemu su mjesto pristava u arhivu dali samo zato, da imaju stalni dohodak pod svoje stare

dane.

Kad je godine 1892. postao ravnateljem arhiva Ivo pl. Bojničić upoznao je doskora sve velike sposobnosti mladog Emilija i može se reći da je to bio sretan slučaj da su se oba naša učenjaka našla u istom uredu, jer su se svom znanstvenom radu idealno upotpunjavali.

Za to je vrijeme studirao pravo koje je svršio dvije godine prije dolaska Ivana pl. Bojničića u hrvatsko-slavonsko-dalmatinski zemaljski arhiv (danas državni arhiv).

Kako su njegova znanstvena i popularno pisana historijska djela od zamašnog značenja za hrvatsku povijest tako je i njegova velika ljubav prema hrvatskom narodu i prema gradu Zagrebu u kojem stalno živi stvorila takodjer značajna djela.

Inicijativom Emilija pl. Laszowskoga osnovana je u Zagrebu Gradska knjižnica i gradski muzej a kao jedan od osnivača Društva Braće Hrvatskog Zmaja sačuvao je mnogo lijepih dijelova hrvatske povijesti kao spomen našim kasnijim pokoljenjima na slavnu povijest hrvatskog naroda.

U toj neiscrpnoj riznici bogate hrvatske povijesti radio je Emilije kao mrav neprestano nastojeći da hrvatski narod što više upozna sa slavnim danima i imenima njegove daleke prošlosti.

Daljnja njegova djela bila su tiskana u »Narodnim Novinama« i to: »Ribnik« te »Domagojić« povijest općina koje se nalaze kraj Jastrebarskog, nadalje je iste godine u karlovačkom »Svijetlu« tiskao povijest staroga plemićkog dvorca na Kupi koji je stajao nedaleko njegovog rodnog mjesta Brloga pod naslovom »Bubnjarci«.

DJELA O STARIM HRVATSKIM GRADOVIMA

Godine 1894. započeo je Laszowski suradivati i u »Prosvjetu«. Emilije je dugo vremena prijateljevao sa historikom Ladislavom Lopašićem te je s njime suradivao i u nekim povijesnim djelima. Poslije smrti Lopašićeve suradivao je mnogo i sa Ivanom Tkalčićem. Mnogo i mnogo njegovih rasprava i historijskih radova izašlo je u našim kulturnim listovima. Godine 1895. napisao je za »Prosvjetu« raspravu »Vojna Hrvat protiv Turaka u Crnoj Gori 1788.« u kojoj je opisao vojnu Filipa Vukasovića. Godine 1902., napisao je »Petrovina«, »Volavlj« te »Grof Nikola Zrinski i njegovi Ex-librisi«. Godine 1903. dvije do sada nepoznate knjige Vitezovićeve, 1906. slike iz staroga Zagreba, nacrti za obnovu Dubovca, očuvanje razvalina grada »Zrinja«. Godine 1916. »Turopoljski župani«. Godine 1897. priredio je Laszowski djelo, pod naslovom »Između Kupe i Save« koje je bilo kao nastavak Lopašićevih zbirki monografija. Godine 1899. štampana je u radu Jugoslavenske Akademije rasprava »Stara hrvatska županija podgorska«. Jugoslavenska Akademija izabrala je Laszowskoga svojim članom dopisnikom.

Godine 1900. dao se Laszowski na izdavanje monumentalnog djela, na izdavanje povijesnih gradjevina. Djelo, koje je on zasnovao stao je još iste godine izdavat pod naslovom »Hrvatske povijesne gradjevine«, album gradova i gradina, samostana i dragih drevnih istoričkih gradjevina naše domovine sa topografskim i historijskim opisima. To je djelo jedino, i prvo djelo svoje vrste u

hrvatskoj književnosti, i od velikog kulturno-historičkog značenja.

Znamenit i upravo monumentalan je Emiliju rad, kojim je proslavio plemenitu općinu »Turopolje« a i samoga sebe.

Za akademiju Laszowski još i danas radi. U svoje vrijeme izdao je krasno djelo: »Monumenta Habsburgica«. To djelo siže u daleku povijest našu. Za Maticu Hrvatsku napisao je: »Posljednji Zrinski i Frankopan«, pa »Pečati i grbovi«. Suradivao je u Bojničićevom djelu: »Hrvatsko plemstvo«. Štampao je znamenite povelje od XV. vijeka ovamo, u kojima se opisuju njihovo velika značenje za našu historiju. Laszowski dokazao je već da su u najstarijim vijekovima bila medju našim Turopoljcima raširena ova narodna imena: Bogdan, Bogomir, Dragoš, Draško, Duh, Milovan, Miroslav, Milan, Obrad, Vojin, Rade, Stanislav, Stojan, Veliša, Vuk itd.

Kao dugogodišnji veliki meštar Braće Hrvatskog Zmaja (od 1905. od osnutka pa sve do prije dvije godine), dao je mnogo inicijative za sačuvanje mnogih hrvatskih povijesnih spomenika i podigao je mnogo spomen-ploča raznim hrvatskim velikanima.

OSNIVANJE DRUŠTVA ZA SPASAVANJE

Emilije pl. Laszowski je dao takodjer i inicijativu za osnivanje društva za spasavanje.

Kad je godine 1909. polazio u kuću poznatog zagrebačkog gradjana Antuna Kontakta desila se nesreća: neka dvorkinja čisteći prozore pala je na ulicu gdje je ostala ležati. Potrebna je bila hitna pomoć. No tada je još nije bilo. I to je tako djelovalo na Laszowskoga, da je potakao pitanje osnivanja takvog jednog društva za spasavanje koje je doskora i ostvareno.

I sada kad naš neumorni povijesni radnik slavi 70-godišnjicu još je uvijek aktivan, još uvijek, unatoč da je već prošlo 46 godina kako je prvi puta stupio u arhiv, izvlači stare knjige i bilo sunce bilo kiša njega čete naći nad knjigama u zgradi državnog arhiva. Još uvijek nailazi u onim starim požutjelim knjigama i spisima mnogo toga što hrvatski narod ne zna a što bi morao znati da bude još ponosniji na svoju daleku državnu prošlost.

Tako smo ga i pronašli. Nije imao mnogo vremena. Pitali smo ga o njegovom najnovijem djelu:

— Upravo sada se dovršava moj XV. svezak o zagrebačkim povijesnim spomenicima. To je potrebno za sve nas, da znadu naši gradjani što je bilo i što se još važnoga za našu povijest nalazi u našem gradu.

Tom prilikom razgovarali smo i o potrebi očuvanja nekih starih zagrebačkih kuća i spomenika. G. Laszowski izrazio je čudjenje nad nemarom onih, koji bi morali paziti da u našem gradu ostane što više spomenika koji ukazuju na davanu našu prošlost te se tom prilikom

izrazio s najvećim oduševljenjem o neprocjenjivim zaslugama rada prof. Szabha, koji energično ustaje u obranu naših hrvatskih starina.

Prilikom 70-godišnjice rođenja gosp. Laszowskoga želimo mu i mi s naše strane da svojim novim djelima usadi u srca naših sugradjana još veću ljubav za sve što je naše i da bude putokazom mladim znanstvenim radnicima kako se radi, proučavajući prošlost, za sadašnjost i budućnost hrvatskog naroda. Cn.